

І. В. Ісаєнко

здобувач Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний університет бізнесу і права»

МІСЦЕ ТА РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОФІЛАКТИЦІ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

Стаття присвячена загальнотеоретичному огляду основ профілактики правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку. Об'єктом нашого дослідження послуговували громадський порядок і громадська безпека як категорії адміністративно-деліктного законодавства, предметом – основні профілактичні дії із запобігання правопорушень стосовно громадського порядку та безпеки. Мета роботи – узагальнення та систематизація провідних тенденцій профілактики правопорушень, що посягають на громадський порядок та громадську безпеку в Україні.

У даному дослідженні громадська безпека визначається як систематичний комплекс заходів щодо забезпечення законності та правопорядку з метою збереження в довгостроковій перспективі функціонування як комплексу прав і обов'язків громадян, так і правового регулювання суспільних відносин у цілому. Розглядається громадська безпека, як безперечно необхідна соціальна умова, що забезпечує захист усіх важливих і істотних інтересів суспільства від природних і техногенних джерел небезпеки.

У статті з'ясовано, що профілактична діяльність органів Національної поліції, яка безпосередньо спрямована на виявлення та усунення детермінантів, які сприяють учиненню правопорушень, спирається на принципи законності, гуманізму, гласності, диференційованого підходу, взаємодії та поміркованості дій.

Ключові слова: профілактика правопорушень, Національна поліція, громадська безпека, громадський порядок, адміністративні правопорушення, адміністративно-правове регулювання.

Актуальність теми. Велику роль у кожній державі відіграє попередження правопорушень, тобто якісне виконання безпосередньо превентивної функції правоохоронних органів, що в більшості випадків залежить від кваліфікованості та комплексності застосовуваних заходів, насамперед у сфері забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. На жаль простежується тенденція до збільшення кількості правопорушень, як адміністративних, так і кримінальних, а відтак вагомість їх попередження, насправді, неоціненна. «Останнім часом спостерігається навіть своєрідне звикання населення до антигромадських проявів, роблячи їх, ніби «звичними», «соціально-схвалюваними» або, принаймні, «не засуджуваними» у суспільстві» [1, с. 192].

В умовах докорінних соціально-економічних перетворень в Україні зросла необхідність забезпечення належного рівня громадської безпеки. Ігнорування проблем, пов'язаних із гро-

мадською безпекою, як основного показника цивілізованості, може призвести до руйнування самої держави як суспільного утворення.

Таким державним органом, завданням якого є забезпечення можливості реалізації громадянами задекларованих у Конституції України прав і свобод, є Національна поліція України.

Основною метою діяльності Національної поліції України, визначеної Законом України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, є служіння суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Основоположними засадами (принципами) діяльності поліції з поміж інших визначено відкритість та прозорість, а також взаємодію з населенням на засадах партнерства, що в свою чергу закладає основи для повернення довіри до цього правоохоронного органу та його законної діяльності направленої в першу чергу на обслуговування громадян в правоохоронній сфері [1].

Виклад основного матеріалу дослідження. Охорона громадського порядку та забезпечення громадської безпеки є одним із пріоритетних напрямів діяльності поліції, про що прямо зазначається в Законі України «Про Національну поліцію». Так, в ч. 1 ст. 2 Закону вказано, що завданням поліції є надання поліцейських послуг у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку. Це завдання знайшло свій розвиток в ст. 23 Закону [1].

Серед завдань поліції, окреслених у законі, на першому місці стоїть завдання щодо забезпечення публічної безпеки і порядку. Це не є випадковим. Як свідчить практика, значна частина прав і свобод громадян реалізуються саме у сфері публічного порядку, що обумовлює особливу відповідальність держави за створення такого рівня публічного порядку, стан якого забезпечував би оптимальні умови для їх реалізації.

На нашу думку цілком можливе ототожнення понять «громадська безпека» і «публічна безпека», оскільки вони є близькі за змістом та смисловим навантаженням.

Кодекс України про адміністративні правопорушення, є одним із найбільш функціональних нормативно-правових актів, котрий врегульовує основи відповідальності за вчинювані правопорушення в адміністративно-правовій сфері. Питання, що віднесені до кола адміністративного законодавства є менш суспільно небезпечними, ніж кримінальні правопорушення, проте наприклад, у сфері громадського порядку – досить розповсюджені з античних часів, часів становлення суспільства як соціально-правової категорії. Дане твердження є внутрішньо взаємопов'язаним і демонструє факт і потребу захисту громадського порядку від порушень прав і свобод людини і громадянина.

Науковці та дослідники зазначають, що необхідність запровадження обліку динаміки рівня адміністративної деліктності в громадських місцях є критично необхідним, оскільки в сучасному суспільстві інформаційні технології відображають можливості та спроможності органів правопорядку щодо прогнозування тих чи інших загроз і проблемних питань. Саме тому, важливість обліковування відповідного виду адміністративних правопорушення, перш за все дасть можливість та створить додаткову спроможність до запобігання такій протиправній діяльності [2]. Але все ж значної кількості скоюваних у громадських місцях правопорушень можна уникнути, якщо спрямувати сили поліції та громадськості саме на їх запобігання.

Порушення у сфері громадського порядку характерні своєю множиною та надзвичайною кількістю, а також потребує у реагуванні на них одночасно, в момент учинення, що відповідно зумовило наділення Національної поліції України широким колом повноважень у відповідні сфері та надало спроможність, застосовуючи ті чи інші інструменти регулювати вказану сферу правовідносин у суспільстві. При цьому, основною формою діяльності поліції в даному контексті та основним методом урегулювання деліктів, що з'явилися є адміністративно-юрисдикційна діяльність – тобто, провадження в справах про адміністративні правопорушення.

Адміністративна діяльність поліції здійснюється шляхом цілеспрямованого впливу суб'єкта діяльності на її об'єкт. Вплив суб'єкта адміністративної діяльності на волю об'єкта здійснюється за допомогою різноманітних методів. Методами адміністративної діяльності поліції є передбачені адміністративно-правовими нормами засоби, прийоми і способи, за допомогою яких поліція здійснює вплив на суспільні відносини з метою реалізації своїх правоохоронних завдань та функцій.

Найвагомішими серед зазначених методів є переконання та примус, які визнаються також універсальними і всеохоплюючими методами державного управління в цілому. Вони найширше застосовуються в усіх сферах управлінської діяльності, в тому числі у сфері протидії правопорушенням, і становлять систему засобів впливу держави (в особі її відповідних органів та посадових осіб) на свідомість і поведінку людей, є необхідною умовою нормального функціонування суспільства, будь-якого державного або громадського об'єднання, всього процесу управління. Адміністративний примус – це застосування відповідними суб'єктами до осіб, які не перебувають в їх підпорядкуванні, незалежно від волі і бажання останніх передбачених адміністративно-правовими нормами заходів впливу морального, майнового, особистісного та іншого характеру з метою охорони суспільних відносин, що виникають у сфері державного управління, шляхом попередження і припинення правопорушень, покарання за їх вчинення.

Таке визначення характерне також для адміністративного примусу, який використовується в правоохоронній діяльності поліції. Поліція широко використовує заходи адміністративного примусу. Але їх застосування не є самоціллю, воно доповнює проведення виховних і організаційних заходів та здійснюється на засадах

гласності і суворого додержання вимог законодавства, охорони прав громадян, підприємств та організацій.

Та все ж значної кількості скоюваних у громадських місцях правопорушень можна уникнути, якщо спрямувати сили поліції саме на їх запобігання.

З огляду на це, створення дієвого адміністративно-правового механізму запобігання правопорушень, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку, є одним з найактуальніших завдань суспільства, законодавчих і виконавчих органів держави. Саме запобігання є найефективнішим засобом стримування і зменшення зростання правопорушень. Запобігання здійснюється різноманітними політичними, економічними, правовими та іншими методами, спеціально спрямованими на усунення причин правопорушень і умов, які сприяють їх вчиненню.

Європейський шлях демократичного, правового та соціального розвитку, який обрала Україна, поставив цілий ряд завдань, серед яких найбільш актуальним є формування ефективних державних інститутів, здатних забезпечити верховенство права в державі, захист прав та свобод її громадян. Значною мірою виконанню цих завдань сприяє належним чином організована профілактична діяльність правоохоронних органів, насамперед, Національної поліції України. Іншими словами, Національна поліція, не відмовляючись від виконання основного завдання охорони правопорядку, має змістити акцент своєї роботи на профілактику правопорушень. Відтак, одним із пріоритетних завдань діяльності новоутвореної Національної поліції проголошено профілактику правопорушень, запобігання їх негативних наслідків та забезпечення публічної безпеки і порядку в державі.

Отже, саме профілактична діяльність повинна посісти одне з основоположних місць в системі функцій новоствореної Національної поліції, оскільки реагування поліції на вже вчиненні правопорушення має здійснюватися разом із виявленням причин та умов, що цьому сприяли, та вжиттям заходів щодо їх усунення.

Всім структурним підрозділам та службам національної поліції України у профілактиці правопорушень відведена особлива роль – роль суб'єктів, які одночасно виконують організуючі функції, а також здійснюють безпосередню профілактичну діяльність у межах виконання покладених на них завдань та функцій, вико-

ристовуючи при цьому властиві тільки їм форми та методи. Їх повноваження визначаються Законом України «Про Національну поліцію» та іншими нормативними актами [3, с. 144].

Залежно від мети, що її поставила держава перед тим чи іншим правоохоронним органом, теорією і практикою розроблені форми їх профілактичної діяльності.

Однак низка питань щодо видів, мети, завдань, функцій, засобів, форм та методів профілактичної діяльності Національної поліції України, особливостей правового регулювання та організаційних засад її забезпечення висвітлені фрагментарно й потребують подальших досліджень. Таким чином, важливість профілактичної діяльності Національної поліції України, недостатня розробленість теоретичних положень щодо її організації та здійснення, недосконалість правового забезпечення у даній галузі обумовлюють актуальність та важливість глибокого і всебічного наукового дослідження широкого кола питань, пов'язаних з адміністративно-правовим забезпеченням профілактичної діяльності Національної поліції України, а також її розвитком та удосконаленням відповідного законодавства в цій сфері.

В Наказі МВС № 650 від 28.07.2017 р. «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» зазначено, що профілактична (превентивна) робота - це діяльність, передбачена законодавством України, що спрямована на попередження кримінальних та інших правопорушень, перевірку дотримання обмежень, установлених законом відносно осіб, які перебувають на превентивному обліку, здійснення поліцейського піклування [4].

Серед основних напрямів діяльності дільничних офіцерів поліції відповідно до інструкції - здійснення профілактичної роботи, спрямованої на запобігання вчиненню кримінальних та інших правопорушень.

Вищевказане дає змогу виділити найбільш типові риси правоохоронної діяльності з профілактики правопорушень:

1) є одночасно однією з функцій правоохоронної діяльності та її метою, тобто досягненням високого рівня публічної безпеки і порядку, при якому злочини та правопорушення майже не здійснюються, а способи досягнення цієї мети – вжиття різноманітних попереджувальних заходів;

2) здійснюється лише уповноваженими на те суб'єктами в порядку, визначеному законодавством;

3) виступає комплексним видом діяльності, що поєднує в собі не тільки правові, але і психологічні, соціальні та інші аспекти. При цьому правоохоронні органи вживають профілактичні заходи в правовій та в деяких випадках в психолого-педагогічній сферах (наприклад, профілактика правопорушень серед неповнолітніх) [5].

Науковці та дослідники зазначають, що профілактика правопорушень, особливо адміністративних як форма впливу на правовідносини Національною поліцією України є надзвичайно ефективно, проте має базуватись на низці факторів і обставин, що визнають її законною та безперечно правовою. Так, до кола таких засад, перш за все відноситься законність, як принцип діяльності всіх без виключення органів державної влади, наступним окреслюється гуманізм у контексті людиноцентризму та як одна з основоположних категорій, що лежать в основі демократичного ладу та поваги до прав і свобод людини і громадянина. Також підкреслюються такі основи як гласність, що безпосередньо пов'язується з діяльністю державних установ і організацій, а також диференційований підхід до здійснення відповідних заходів, а також взаємодія, як одна з основних форм комунікації в державному секторі [6, с. 50].

В діяльності Національної поліції профілактична діяльність регламентована такими нормами Закону «Про Національну поліцію» [1]:

– співробітництво з населенням з метою життя запобіжних заходів відповідно до ч. 2 ст. 11;

– повноваження в сфері життя запобіжних заходів згідно з п. п. 1, 2, 21 ч. 1 ст. 23, зокрема поліція відповідно до покладених на неї завдань здійснює превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень; виявляє причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних та адміністративних правопорушень, вживає у межах своєї компетенції заходів для їх усунення; здійснює контроль за дотриманням фізичними та юридичними особами спеціальних правил та порядку зберігання і використання зброї, спеціальних засобів індивідуального захисту та активної оборони, боєприпасів, вибухових речовин і матеріалів, інших предметів, матеріалів та речовин, на які поширюється дозвільна система органів внутрішніх справ тощо;

– право формувати бази даних відповідно до п.п. 1, 15, 16 ч. 1 ст. 26: поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної

системи Міністерства внутрішніх справ України, стосовно осіб, щодо яких поліцейські здійснюють профілактичну роботу; виданих дозвільних документів у сфері безпеки дорожнього руху та дозволів на рух окремих категорій транспортних засобів; зброї, що перебуває у володінні та користуванні фізичних і юридичних осіб, яким надано дозвіл на придбання, зберігання, носіння, перевезення зброї;

– повноваження щодо життя поліцейських заходів з метою профілактики правопорушень відповідно до ст. 39 (перевірка дотримання вимог дозвільної системи органів внутрішніх справ); ст. 40 (застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото– і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото– і кінозйомки, відеозапису); ст. 41 (поліцейське піклування).

Висновок. Отже, проведений науковий аналіз дає змогу стверджувати, що профілактика правопорушень як напрям діяльності Національної поліції – це система поліцейських заходів та повноважень, методів та способів їх реалізації, що здійснюються з метою попередження вчинення правопорушень або попередження чи зменшення їх негативних наслідків, зниження рівня правопорушень в державі та в окремих регіонах, забезпечення високого рівня публічної безпеки та порядку.

Зміни в сучасному українському соціумі, його економічній і політичній сферах закономірно впливають на процес формування нових взаємовідносин між державою, її інституціями та громадянським суспільством. Постійна взаємодія влади і суспільства – необхідна умова політичної стабільності й процвітання кожної держави, у тому числі й України, оскільки проблемами її розвитку неможливо розв'язати без підтримки суспільства. Успішними бувають лише спільні зусилля. Це стосується й такого державного інституту, як Національна поліція.

У процесі адміністративної діяльності працівники Національної поліції вступають у різноманітні та багаточисельні відносини з державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями та громадянами. Усі ці відносини регулюються нормами адміністративного права і у зв'язку з цим є адміністративно-правовими.

Список використаної літератури:

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 р. № 580. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст.

379. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
2. Болотова В. О. Налагодження зв'язків ОВС України із громадськістю: соціальний аналіз. *Вісник НУВС*. 2003. № 24. С. 282–287.
 3. Махова Л. О., Виприцький А. О. Профілактика адміністративних правопорушень у громадських місцях: поняття та види. *Право і суспільство*. 2019. №2. С. 142–147.
 4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції : наказ МВС України від 28.07.2017 р. № 650. *Верховна Рада (ВР) України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1041-17#Text>
 5. Фелик В. І. Профілактика правопорушень як особливий напрям діяльності Національної поліції України. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. Вип. 3(9). С. 229–232.
 6. Шевяков М. О. Національна поліція України як суб'єкт профілактики адміністративних правопорушень у сфері громадського порядку та громадської безпеки. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2021. № 4 (114). С. 46–53.
-

Isaienko I. V. The place and role of the national police in prevention of offenses in the sphere of public order and public security

The article deals with a general theoretical review of the basics of crime prevention encroaching on public order and public security. The object of the investigation is public order and public security as categories of administrative tort law, while its subject is the main preventive actions to offenses against public order and public security. The purpose of the work is to generalize and systematize the leading trends in the prevention of offenses that encroach on public order and public security in Ukraine.

Public order is understood as a systematic set of actions to ensure law and order in terms of maintaining the functioning of both the range of rights and responsibilities of citizens and legal regulation of public relations on a permanent basis in general; public security is interpreted as the most vital interests of society which are protected from sources of danger of both natural and artificial character.

It is investigated that the preventive activities of the National Police, which are directly aimed at identifying and eliminating determinants that contribute to the commission of offenses, are based on the principles of legality, humanism, publicity, differentiated approach, interaction and moderation.

Key words: *crime prevention, National Police, public security, public order, administrative offenses, administrative and legal regulation.*